

Zlatica Plašienková
Adam Wojtunik

Międzynarodowa konferencja: *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie* (14–16 IV 2008)

Международная конференция: Философия и славянское мыслительное наследие: специфика, проблемы, вдохновения (14–16 IV 2008)

Na skraju Niziny Trnawskiej, pod masywem Małych Karpat stoi zbudowany w XIV wieku Zamek Smolenicki. Współcześnie, ta imponująca architektonicznym kunsztem budowla służy jako ośrodek pracy i rekreacji Słowackiej Akademii Nauk. Tam też, w dniach 14–16 IV 2008 roku, spotkali się zaprzyjaźnieni filozofowie z Czech, Słowacji i Polski, by debatować na temat: *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie*.

Konferencja została zorganizowana wspólnym wysiłkiem następujących instytucji: Slovenské filozofické združenie pri SAV, Katedra filozofie a dejín filozofie FiF Univerzity Komenského v Bratislave, Polskie Towarzystwo Filozoficzne Oddział w Cieszynie, Zakład Antropologii Kultury i Filozofii Człowieka ATH w Bielsku Białej, Katedra filozofie FF Masarykovy univerzity v Brně, Uniwersytet Śląski Instytut Filozofii, Katedra filozofie a dejín filozofie FF Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach. Na trzydniowe obrady zaplanowano wygłoszenie 80 referatów.

Konferencję uroczyście otworzyła, a następnie poprowadziła obrady plenarne docent Zlatica Plašienková, prezydent Słowackiego Towarzystwa Filozoficznego oraz członek Katedry Filozofii i Historii Filozofii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komenskiego w Bratysławie. Zaznaczyła, że głównym zamiarem konferencji jest wskazanie na doniosłą rolę narodów słowiańskich w dziele tworzenia i rozwoju filozofii. Niezaprzeczalnie wybitni przedstawiciele narodów słowiańskich mają udział w uświadamianiu sobie własnej jedności kulturowej, chociaż nie zawsze uświadamiają sobie własną jedność filozoficzną. Zdaniem Plašienkovej, potrzeba debaty na ten temat wzrasta w kontekście postępującej globalizacji współczesnego świata. Konferencja zaś stanowi próbę odpowiedzi na tak sformułowany problem.

Następnie głos zabrali goście, reprezentanci poszczególnych środowisk filozoficznych Słowacji, Polski i Czech. Uczestników konferencji powitał również Zbigniew Machej, Dyrektor Polskiego Instytutu w Bratysławie.

Jako pierwszy wystąpił dziekan Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komenskiego, Doc. PhDr. Anton Eliáš, CSc. Wyraził nadzieję, że spotkanie w Smolenicach przyczyni się do pogłębienia współpracy regionu środkowoeuropejskiego w dziedzinie filozofii, zaś wiodący temat konferencji ukáže relacje zachodzące między przeszłością, współczesnością i przyszłością słowiańskiego świata, także w kontekście ogólnoeuropejskim i światowym.

W podobnym tonie wypowiedziała się Doc. PhDr. Etela Farkašová, CSc., kierownik Katedry Filozofii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komenskiego, twierdząc, że w dzisiejszym globalizującym się świecie zasadnym jest postawienie pytania o potrzebę rozwijania partykularnej problematyki, czyli nieglobalnej (za jaką uchodzić mogą kwestie filozoficzne, w ramach poszczególnych filozofii narodowych). I ta właśnie sytuacja wymaga omówienia specyfiki filozofowania narodowego.

Uczestnicy konferencji wysłuchali także słów prof. dra hab. Andrzeja Kiepasa, dyrektora Instytutu Filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, który przypomniał, iż powszechnie twierdzi się, że filozofia jest czymś uniwersalnym. Jednakże filozofia jest tworzona i rozwijana w konkretnych warunkach społeczno-kulturowych. W tym sensie pozostaje swoistym znakiem czasu historycznego, jak i kulturowego miejsca jej powstania, a także społecznego umiejscowienia jej twórcy. W tym sensie filozofia słowiańska, która podejmowała swoje dla siebie problemy, nie powstawała w oderwaniu od tradycji filozoficznej oraz od aktualnego myślenia filozoficznego. Niezaprzeczalnie narody słowiańskie mają swój udział w dziele tworzenia i rozwoju filozofii. Konferencja w Smolenicach stanowi dogodną okazję do budowania własnej tożsamości kulturowej wymagającej międzynarodowej współpracy.

Prof. PhDr. Jan Zouhar, CSc., prodziekan Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Masaryka w Brnie, wskazał na trzy główne cele, jakie spełnić ma rozpoczynająca się konferencja. Mianowicie chodzi o ukazanie pluralizmu pogładowego, a także możliwości dialogu. Poza tym obrady powinny pokazać wpływ filozofii światowej na filozofie narodowe Słowacji, Czech i Polski. Wreszcie chodzi o stworzenie nowych możliwości budowania i rozwoju współczesnej filozofii.

Po uroczystym otwarciu konferencji rozpoczęła się sesja plenarna. Pierwszy referat pt: *Všetci sme Slovania tam od sňaznej Tatry, Rus, Poliak, Ilýr, Čech, to sú naši bratri (K inštrumentalizácii ideí Slovanstva v 19. a 20. storočí)* wygłosił Prof. PhDr. Roman Holec, PhD. (Słowacja – Katedra všeobecných dejín FiF UK, Bratysława). Celem referatu było ukazanie idei słowiaństwa w kontekście historycznym XIX i XX wieku w Europie Środkowej. Według autora, właśnie na poziomie historycznym najlepiej możemy zrozumieć jawną ambiwalencję oraz socjopolityczną instrumentalizację tej idei, jak również sposób, w jaki uświadamiamy sobie metamorfozy związane z ideą słowiaństwa. Z perspektywy współczesnej geopolitycznej Europy możemy zaś dostrzec, że brak jest warun-

ków dla realizacji poglądów mesjanistycznych w obrębie Słowiańszczyzny. Możemy jednak postawić pytanie: czy istnieje coś takiego, co możemy nazwać słowiańskim duchem, tożsamością kulturową czy też mentalnością.

Wystąpienie prof. dra hab. Andrzej L. Zachariasz (Polska – Międzywydziałowy Instytut Filozofii, Uniwersytet Rzeszowski) na temat *Filozofia a kultury narodowe*, stanowiło próbę odpowiedzi na pytanie: czy można mówić o narodowym charakterze filozofii, a zatem o filozofiach narodowych? Wówczas mogliśmy twierdzić, że istnieje specyficzna filozofia polska, słowacka, czeska, niemiecka itd. Czy raczej należy pojmować filozofię poprzez jej uniwersalny cel? Próbując odpowiedzieć na te pytania, Zachariasz skłaniał się ku klasycznemu ideałowi filozofii opartej na poznaniu i racjonalizacji rzeczywistości oraz nieustannym dążeniu do prawdy. Jednocześnie wyraził obawę, iż filozofie określone mianem narodowych negują, a nawet zdradzają jej pierwotną ideę. Innym zagrożeniem jest niebezpieczeństwo utożsamienia filozofii narodowych z narodowymi ideologiami. Dlatego należałoby raczej mówić o filozofii w Polsce, Słowacji, Czechach itd., tym samym podkreślając jej uniwersalny status.

Problem *Receptia a odozvy západnej filozofie v dejinách filozofického myslenia na Slovensku* przedstawił PhDr. Teodor Münz, CSc. (Słowacja – Filozofický ústav SAV, Bratysława). Referat ukazał w historycznej perspektywie etapy rozwoju myślenia filozoficznego na Słowacji, od początku nowożytności po czasy współczesne. Jednocześnie prelegent przeanalizował wpływ nauk przyrodniczych na myślenie filozoficzne i teologiczne. Poza tym przedstawił recepcje głównych idei filozofii światowej na gruncie filozofii narodowych, a także ujawnił sposób, w jaki idee te były krytycznie rozwijane. Zakończenie referatu dotyczyło specyfiki słowackiego myślenia filozoficznego.

Prof. PhDr. Jan Zouhar, CSc. (Czechy – Katedra filozofie FF MU, Brno) wygłosił referat: *Léta šedesátá a česká filozofie*. Punktem wyjścia była konstatacja faktu, że lata 60-te XX wieku stały się swoistą legendą czeskiej filozofii, literatury i w ogóle kultury, mającą wpływ na współczesność. Referat obfitował w liczne argumenty, które w sposób przekonujący potwierdziły wyjściowe założenia. Zouhar przedstawił także problemy, cele i nowe metody w filozofii, w której nie chodziło tylko o reformę myślenia marksistowskiego, ale też o kontakty i dialog z filozofią zachodnią, a głównie o deideologizację i emancypację filozofii.

Prof. dr hab. Barbara Szotek (Polska – Instytut Filozofii, Uniwersytet Śląski, Katowice) w swoim wystąpieniu odniosła się do problemu: *Polska filozofia pozytywistyczna wobec pytania „Jakiej filozofii Polacy potrzebują?”*. Prelegentka w szerokiej perspektywie historycznej zaprezentowała pozytywistyczny „spór o projekt filozofii polskiej”, z jakim spotykamy się w rodzimym piśmiennictwie filozoficznym. Przypomniała koncepcje m.in. Władysława Kozłowskiego, Józefa Kremera, Mariana Massoniusa oraz stanowisko w tej kwestii współczesnych

polskich myślicieli (m.in. Władysława Tatarkiewicza, Stanisława Borzyma, Barbary Skargi).

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Krzysztof Wieczorek (Polska – Instytut Filozofii, Uniwersytet Śląski, Katowice), który zreferował zagadnienie: „*Stać się wszystkim dla wszystkich, aby pozyskać wszystkich*”. *Filozofia dialogu a słowiańskie tradycje jedności*. Wspominając swoje badania na temat polskiej filozofii spotkania, Wieczorek wskazał na duchowe pokrewieństwo pomiędzy filozofią dialogu oraz polską tradycją i kulturą (inaczej mówiąc „polskością”). W tym też kontekście druga część wystąpienia poświęcona została postaciom Cyryla i Metodego, niezwykle ważnych nie tylko dla Słowiańszczyzny, ale i dla zrozumienia kulturowej i aksjologicznej sytuacji całej dzisiejszej Europy.

Prvá „definícia“ filozofie v jazyku Slovanov (K počiatkom filozofického myslenia Slovanov) – to temat referatu wygłoszonego przez Prof. PhDr. Rudolfa Dupkałę, CSc. (Słowacja – Filozofická fakulta PU, Preszów), który rozwinął ideę początków myślenia słowiańskiego, upatrując jej źródeł w misyjnej działalności Cyryla i Metodego. Dupkała przypomniał i poddał analizie pierwszą definicję filozofii w języku starosłowiańskim, z jaką spotykamy się u Konstantyna Filozofa.

Prof. PhDr. Jozef Pšenák, CSc. (Słowacja – Katedra pedagogiki – FiF UK, Bratysława) wygłosił referat na temat: *Duchovný odkaz J.A. Komenského Slovensku*, ukazując intelektualną tradycję, którą na Słowacji zawdzięczamy J.A. Komenskiemu, a która przetrwała ponad trzy stulecia i ma nie tylko filozoficzny, ale polityczny, teologiczny, literacki oraz pedagogiczny wymiar. W tym znaczeniu możemy mówić o szerokim i wąskim wpływie Komenskiego na duchowe życie w sensie poszukiwania mądrości w świecie jako całości.

Wystąpienia plenarne zakończył referat prof. dra hab. Janusza Mączki, *Miejsce filozofii przyrody w myśli słowiańskiej okresu międzywojennego*.

Obrazy plenarne ujawniły mnogość problemów, tendencji i inspiracji leżących u podstaw zarówno filozofii słowiańskiej, jak i w obrębie narodowych form filozofowania. Tematyka ta została poddana pogłębionej refleksji podczas obrad prowadzonych w sekcjach¹.

W sekcji pierwszej, *Filozofia a słowiańskie myślowe dziedzictwo: Osobowości słowiańskiego dziedzictwa*, wygłoszono następujące referaty: *Karel Vorovka – posel myšlenky v šeslovanského filozofického kongresu v Praze* (Doc. PhDr. Helena Pavlincová, Ph.D.), *Snový svět Ladislava Klímy* (PhDr. Jiří

¹ W niniejszym sprawozdaniu wymieniamy jedynie uczestników poszczególnych sekcji i tytuły wystąpień. Pełny zapis wystąpień został zamieszczony w dwutomowej publikacji. Zob. *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie. Zborník príspevkov z 2. ročníka slovensko-pol'skej medzinárodnej vedeckej konferencie rozšírenej o spoluprácu s predstaviteľmi českej filozofie. Kongresové centrum SAV v Smolenicach 14–16.04.2008*, t. I pod red.: Z. Plašienková, B. Szotek, M. Toman; t. II pod red.: E. Laliková, Š. Kostelník, M. Rembierz; Bratislava 2008.

Svoboda, CSc.), *Codziennosc w opowiadaniach Karla Čapka* (dr Piotr Rossa), *Josef Tvrđý a filozofia slovanských národov* (PhDr. Peter Mlynarčík, PhD.), *Filozofie Pavla Tichého: základní myšlenkové témata a jejich souvislosti* (Mgr. Jiří Raclavský, PhD.), *Dialektika slovanskosti a slovenskosti v štúrovskej filozofii národa* (Doc. PhDr. Vladimír Bakoš, CSc.), *Slovanstvo a kultúrna modernizácia podľa Štěpána Launera* (Prof. PhDr. Tibor Pichler, PhD.), *Zápas o moderný svet podľa Jána Lajčiaka* (Mgr. Erika Lalíková, PhD.), *Dziedzictwo Słowiańszczyzny w nauczaniu Jana Pawła II* (dr Stanislav Cader), *Odpowiedzialność człowieka za przyrodę w nauczaniu Jana Pawła II* (dr Aleksandra Kuzior), *Reflexia slobody vo filozofii Karola Wojtyły* (Doc. PhDr. Pavol Dancák, PhD.), *Filozofia kultury K. Wojtyły – Jana Pawła II (uniwersalizm i pluralizm wartości)* (dr Mariusz Wojewoda), *Odozvy Teilhardovho myslenia u slovenských, poľských a českých autorov* (Doc. PhDr. Zlatica Plašienková, CSc.), *Teilhardizmus, podklad pre myšlienkové dedičstvo umlčanej Cirkvi* (ThMgr. Dušan Špiner, PhD.), *Stoické inšpirácie v literárno-filozofickom odkaze 17.–18. storočia na Slovensku (K dielu Jana Kaziho)* (Mgr. Milan Toman), *Myśl pedagogiczna ks. Idziego Radziszewskiego (1871–1922)* (dr Piotr Mazur), *Elementy etyki politycznej Tadeusza Ślipki* (dr Joanna Mysona Byrska), *Dynamizm w koncepcji Floriana Znanieckiego* (Dr Agnieszka Lenartowicz-Podbielska), *Václav Chytil vo väzení (K jeho spisu „Vina a trest – právněfilozofické pojednání“)* (JuDr. Daniel Krošlák), *Ch. Parelmana koncepcja sprawiedliwości* (dr Halina Šimo), *Czy ludzkość powinna być zjednoczona? Odpowiedź Tadeusza Kotarbińskiego* (dr Jan Zubelewicz).

W sekcji drugiej, *Filozofia a słowiańskie myślowe dziedzictwo: problemy*, zaplanowano następujące odczyty: *Praslovanská a keltská prírodná dialektika a inklinácia k podobnému spôsobu myslenia napríklad v diele L.N. Gumiljova či nášho Svätopluka Štúra* (Mgr. Marina Čarnogurská, CSc.), *Metodologie historického poznání v díle Mychajla S. Hruševského* (Doc. PhDr. Nikolaj Demjančuk, CSc.), *Słowianie! Przecież jesteście romantykami!* (dr hab. Piotr Skudrzyk), *Jednostka ludzka w koncepcjach polskiego mesjanizmu romantycznego* (dr Sonia Bukowska), *Podmiotowość i cielesność – filozoficzne i kulturowe interpretacje cielesności* (dr Elżbieta Struzik), *Noetický princíp „videňja“ P. Kellnera Zábója Hostinského z pohľadu súčasného esteticko-filozofického myslenia* (Prof. PhDr. Jana Sošková CSc.), *Filozofické a etické aspekty slovanskej vedy v 19. storočí na Slovensku (Náčrt problematiky)* (Mgr. Štefan Kostelník), *Warunki recepcji, problem wartości i pluralizmu w estetycznej myśli Mieczysława Wallisa. Polski wymiar metaestetyki XX wieku* (dr Monika Miczka-Pajestka), *Koncepcja filozofii sztuki S.I. Witkiewicza* (dr Magdalena Wołek), *Moderna – Postmoderna: nowa architektonika rozumu* (dr Mariola Sulkowska), *Kilka uwag o estetyce i filozofii sztuki Stefana Morawskiego* (dr hab. Piotr Jan Przybysz), *Inspiracje platońską dialektyką w polskiej refleksji estetycznej* (dr Dariusz Rymar), *Problem narodu w polskiej myśli społecznej na początku XX wieku* (dr Grażyna Szumera), *Krytyka socjalizmu w polskiej myśli społecznej na początku XX wieku* (dr hab. Grze-

gorz Grzybek), *Interpretácia liberalizmu v postkomunistických krajinách – príklad M. Król* (Mgr. Peter Nedoroščík), *Problemy wojny, pokoju i bezpieczeństwa w dorobku współczesnej polskiej myśli wojskowej* (dr Andrzej Łapa), *Filozofia matematyki głównych twórców Polskiej Szkoły Matematycznej* (Prof. dr hab. Wiesław Wójcik), *Misja dziejowa krajów słowiańskich w historiozofii polskiej XIX wieku* (dr Bogna Choińska – dr hab. Stefan Konstańczak), *Filozofia narodu w Polsce a dziedzictwo myśli słowiańskiej* (dr Marek Rembierz), *Filozofické odkazy: nové podnety, širšie obzory* (Prof. PhDr. Milan Zigo, SCs.), „*Slovän na svojom seje, i žne len na svojom...*“ (*S. Chalúpka: Mor ho!*) (Doc. PhDr. Helena Janotová, CSc.), *Náčrt gnozeologicko-metodologických východísk sociosynergetickej filozofie dejín* (Doc. Ing. Dušan Turan, CSc.).

Sekcja trzecia została zatytułowana: *Filozofia a słowiańskie myślowe dziedzictwo: inspiracje*. Wygłoszono następujące referaty: *Dílčí typy reflexe lidské podstaty v modu morálky (I. Kant, F.M. Dostojevskij, L.N. Tolstoj)* (PhDr. Jelena Petrucijová, CSc.), *Ruská filozofie první poloviny 20. století* (PhDr. Jaromír Feber, CSc.), *Idea všejednoty v myslení Vladimíra Solovjova* (Mgr. Ivan Moďoroši, CSc.), *Odlíšnosť národných charakterov a ich prejavy v umení podľa N. Berďajeva* (Prof. PhDr. Teodora Kuklinková, CSc.), *Prínos N.O. Losského do európskeho filozofického myslenia* (Tatiana Mandová, CSc.), *N.O. Losskij a formovanie eticko-filozofickej mysle 20. storočia na Slovensku* (PhDr. Ján Čipkár, PhD.), *Intuitivizmus na Slovensku – pokus o slovanskú inšpiráciu filozofie 40. rokov* (PhDr. Blanka Šulavíková, CSc.), *Dráma života a hodnoty tvorivosti v ideách ruského mysliteľa S.L. Franka* (Prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.), *Specifika ruskej filozofie v interpretácii Borise P. Vyšeslavceva* (Mgr. Dagmar Demjančuková, CSc.), *Pojem srdca v dialogickej perspektíve: Vyšeslavcev & Maharši* (Mgr. Martin Dojčár), *Naród słowiański w wykładni Johanna G. Herdera, Georga W.F. Hegla i Edwarda von Hartmanna* (dr Adam W. Wojtunik), *A. Smetana a Hegelove filozofické dejiny filozofie* (Prof. PhDr. Vladimír Leško, CSc.), *Patočkova filozofia dejín* (Mgr. Andrea Javorská, PhD.), *Životná dráma...* (PhDr. Peter Neznik, CSc.), *Dva pohľady na filozofiu F. Nietzscheho na Slovensku (S. Štúr a A. Matuška)* (PhDr. Kristína Korená, CSc.), *Problém marxistickej interpretácie šťastia v prácach J. Kánskeho* (PhDr. Lenka Bohunická, CSc.), *Reflexie darwinizmu na Slovensku v prvej polovici 20. storočia* (PhDr. Alexander Kóvér), *Vplyv Darwinovej evolučnej teórie na filozofické myslenie v druhej polovici 19. storočia na Slovensku* (Mgr. Simona Wagnerová), *Pojem krízy v synkriticizme* (Mgr. Richard Sťahel, PhD.), *Reflexe civilizační krízy – A. Sirácky* (Doc. PhDr. Petr Jemelka, PhD.), *Bondyho eschatológia ako výzva pre ekofilozofické myslenie* (Mgr. Robert Piňák), *Reflexia ekologickej krízy v slovenskej filozofii. Jej začiatky a súčasnosť* (Mgr. Slavomír Lesňák), *Początki polskiej myśli feministycznej (1870–1918)* (dr Aleksandra E. Banot), *Multikultúrna výchova a kultúrna integrácia Slovenska v Novej Európe* (Prof. PhDr. Anna Klimková, PhD.)

Wystąpienia czołowych słowackich, polskich i czeskich przedstawicieli filozofii, a także historii i pedagogiki, pozwoliły dostrzec wzajemne przenikanie, oddziaływanie i recepcję ideowych impulsów myślenia filozoficznego w międzynarodowym wymiarze. Poza tym stanowiły próbę interpretacji oraz refleksji nad różnymi postaciami słowiańskiego myślowego dziedzictwa. Rozważania, jakie miały miejsce na konferencji w Smolenicach, stanowiły tym samym pewną formę zwieńczającą dążenia współczesnych myślicieli, starających się uchwycić ponadczasowość tego dziedzictwa, będącego wyrazem przesłania pokoleń ostatnich stuleci.